

OPINIA

Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, Maia Bănărescu, privind tratarea subiectului privind respectarea dreptului la sănătate și educație a copiilor nevaccinați

Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului e de părere că garantarea dreptului la sănătate nu poate fi efectuată prin îngrădirea dreptului la educație.

Prevederile privind obligativitatea vaccinărilor au fost incluse în cadrul legal din considerente că bolile transmisibile au proprietatea de a se răspândi pe larg în societate și în primul rând asupra copiilor. Cu aceste situații s-au confruntat mai multe țări din lume, inclusiv și Republica Moldova. Astfel, la diminuarea cuprinderii cu vaccinări la începutul anilor '90 ai secolului XX cauzată de finanțarea insuficientă pentru procurarea vaccinurilor și consumabilelor, refuzului masiv a populației de la vaccinări sub influența propagandei anti-vaccinale, a determinat apariția epidemiilor de difterie (1994-1996 – 888 bolnavi, dintre care 48 au decedat și 1321 purtători ai bacteriilor difterice toxigene, care au necesitat tratament în spital), tuse convulsivă (1991-1997 – 3198 bolnavi), oreion (1996-1998 – 28.845 cazuri). Insuficiența de finanțare pentru vaccinări din cauza căreia nu s-au aplicat la timpul potrivit dozele necesare de vaccinuri au rezultat în răspândirea epidemică în anii 2001-2002 a rujeolei (5.386 bolnavi) și rubeolei (11.824 bolnavi), oreionului în 2007-2008 – 31.540 bolnavi.

Epidemiile pot fi stopate doar prin campanii suplimentare de vaccinări.

Tendența de diminuare a nivelului cuprinderii cu vaccinări, prin refuzul de vaccinare din ultimii ani în țară, a creat un nou pericol de declanșare a epidemiilor. Condiții mai favorabile pentru răspândirea epidemică a infecțiilor apar anume în colectivitățile de educație și instruire, inclusiv colegii, universități, unde se adună mulți copii și tineri, având un contact apropiat în spații restrânse.

Din punct de vedere legislativ, potrivit art.15 din Constituție, *cetățenii Republicii Moldova beneficiază de drepturile și de libertățile consacrate prin Constituție și prin alte legi și au obligațiile prevăzute de acestea*. Art.16 al Legii Supreme prevede că, *respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire primordială a statului și că toți cetățenii Republicii Moldova sânt egali în fața legii și a autorităților publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau de origine socială*.

În temeiul art.36 din Constituție, *dreptul la ocrotirea sănătății este garantat*. În scopul dezvoltării normei constituționale, Legea ocrotirii sănătății nr.411-XIII din 28 martie 1995 reglementează *organizarea supravegherii de stat a sănătății publice, stabilind cerințe generale de sănătate publică, drepturile și obligațiile persoanelor fizice și juridice și modul de organizare a sistemului de supraveghere de stat a sănătății publice*. În conformitate cu art.2 al Legii prenotate, *unul din principiile de bază ale politicii de stat în domeniul sănătății publice este responsabilitatea individului și a întregii societăți pentru sănătatea publică, iar conform art. 47, (1) părinții sânt obligați să aibă grijă de sănătatea copilului, ...la solicitarea unităților medico-sanitare, trebuie să prezinte copilul pentru examinare*

medicală și aplicare a măsurilor de profilaxie. Art. 47 (3) stipulează că neîndeplinirea obligațiilor sus-menționate este pedepsită conform legii!.

Legea nr.263 din 27.10.2005 cu privire la drepturile și responsabilitățile pacientului art. 2 prevede *recunoașterea vieții umane, a sănătății omului ca valoare supremă. În art.7,(1),c) în responsabilitatea pacientului se include și întreprinderea, în lipsa contraindicațiilor medicale, măsuri profilactice obligatorii, inclusiv prin imunizări, a căror neîndeplinire amenință propria sănătate și creează pericol social.*

Vaccinarea populației în Republica Moldova se realizează în conformitate cu documentele naționale și internaționale, inclusiv cu *Convenția internațională cu privire la drepturile copilului*, adoptată la 20 noiembrie 1989 la New York (Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului RM nr.408-XII din 12 decembrie 1990), care prevede asigurarea celui mai înalt standard de sănătate copiilor, inclusiv implementarea măsurilor de prevenire a bolilor și deceselor.

În conformitate cu art.52 al Legii privind supravegherea de stat a sănătății publice nr.10-XVI din 3 februarie 2009, *vaccinarea profilactică sistematică a populației este garantată și asigurată de stat la vârstele și pentru grupurile de populație stabilite în Programul național de imunizări (PNI). PNI pentru anii 2016-2020, a fost aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1113 din 06.10.2016, iar Capitolul III, p.21, Obiectivul 2, subpunct. 1), lit. e), al Programului nominalizat prevede asigurarea admiterii în colectivitățile de copii, în lipsa contraindicațiilor medicale argumentate și documentate, doar a copiilor vaccinați.*

La nivel mondial, problemele privind dreptul la sănătate sunt de competența Organizației Mondiale a Sănătății, al cărei principal scop este să asigure condițiile necesare pentru ca toate popoarele să atingă cel mai înalt grad de sănătate, care prin recomandările sale îndeamnă guvernele, societatea civilă și indivizii să ia măsuri pentru prevenirea bolilor infecțioase prin vaccinări. În documentele date este clar specificat că ***"imunizarea este un drept și obligațiune a omului"***. Republica Moldova, de rând cu țările lumii, a acceptat și trebuie să îndeplinească angajamentele internaționale de eradicare Globală a poliomielitei (rezoluțiile AMS WHA41.28 din 1988, WHA 65.5 din 2012), lichidare a rujeolei (rezoluția AMS A63/18 din 2010 și sesiuni 60 a RE OMS EUR/RC60/R12 din 16.09.2010), care pot fi realizate **doar prin vaccinarea populației**.

Garantarea dreptului la sănătate de către stat presupune obligațiile și eforturile acestuia pentru: (a) scăderea mortalității nou-născuților, a mortalității infantile și dezvoltarea sănătoasă a copilului; (c) profilaxia și tratamentul maladiilor epidemice, endemice, profesionale și de alt fel, precum și lupta împotriva acestor maladii prin crearea condițiilor ce ar asigura servicii medicale și un ajutor medical în caz de boală.

Conform Legii privind supravegherea de stat a sănătății publice, *această supraveghere cuprinde toate domeniile de viață și activitate a populației care pot influența negativ sănătatea omului, iar domeniile prioritare în supravegherea de stat a sănătății publice sunt: supravegherea, prevenirea și controlul bolilor transmisibile; etc.*

În aceste condiții, art.52 alin.(6) din Legea privind supravegherea de stat a sănătății publice, prevede neadmiterea în colectivități și instituții educaționale și de recreere a copiilor nevaccinați, scoate în evidență o problemă actuală pentru Republica Moldova, care se încadrează în sistemul legislativ național, și asigură dreptul copiilor la sănătate și nu lezează dreptul lor la educație și instruire. **Dimpotrivă, prin asigurarea sănătății se creează condiții sigure ce favorizează o educație și instruire eficientă.** Plus la aceasta, **absenteismul legat de boală, starea sănătății copilului după boală, măsurile antiepidemice și de carantină, necesare a fi aplicate în epidemii diminuează eficiența procesului de instruire și educație.**

Art. 54 din Legea Supremă stabilește că, *în Republica Moldova nu pot fi adoptate legi care ar suprima sau ar diminua drepturile și libertățile fundamentale ale omului și cetățeanului. Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sânt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.* Prevederile alineatului (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24. Restrângerea trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o și nu poate atinge existența dreptului sau a libertății.

Reieșind din cele prenotate, dreptul la învățătură sau educație (art.35 din Constituție) nu face parte din categoria drepturilor proclamate de art. 20-24 din Constituție. **Dreptul la educație**, prin natura sa constituie **un drept relativ și nu unul absolut**, ceea ce presupune că în anumite situații stabilite de lege, acesta poate fi limitat. **Totuși, evidențiem faptul că limitarea dreptului se face în situații excepționale, pe o perioadă cât mai scurtă de timp și nicidecum nu poate presupune izolarea deplină a individului de la exercitarea respectivului drept.** De asemenea, conform jurisprudenței Curții Europene, dreptul la instruire cere o reglementare din partea statului, dar aceasta nu trebuie niciodată să atingă substanța și nici să aducă atingere altor drepturi (*a se vedea hotărîrea din 23 iulie 1968 în cazul "Lingvistic Belgian", Seria A nr.6, p.32, par.5*).

Dreptul la ocrotirea sănătății publice, este garantat în aceeași măsură de Constituție și tratatele internaționale ca și dreptul la educație. Declarația universală a drepturilor omului proclamă ocrotirea acestui drept în art.25. Art.14 din Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale stabilește că, *statele părți la prezentul Pact recunosc dreptul pe care îl are orice persoană de a se bucura de cea mai bună sănătate fizică și mintală pe care o poate atinge și în vederea exercitării acestui drept statele urmează să realizeze mai multe măsuri, printre care și profilaxia și tratamentul maladiilor epidemice, endemice, profesionale și a altora, precum și lupta împotriva acestor maladii.*

Totodată, Convenția cu privire la drepturile copilului garantează dreptul la ocrotirea sănătății. Astfel, conform art.3 alin.(3) din Convenția respectivă, *statele părți vor veghea ca instituțiile, serviciile și așezămintele care răspund de protecția*

și îngrijirea copiilor să respecte standardele stabilite de autoritățile competente, în special cele referitoare la securitate și sănătate, la numărul și calificarea personalului din aceste instituții, precum și la asigurarea unei supravegheri competente.

Jurisprudența Curții Europene nu atribuie subiectului vaccinării voluntare un statut special, soluția fiind dată de fosta Comisie care a scos acest aspect din sfera de aplicabilitate a Convenției (a se vedea cazurile *Asociația de părinți X. c. Regatului Unit*, nr.7154/75, decizia de inadmisibilitate din 12 iulie 1978, *Fay Godfrey c. Regatului Unit*, nr.8542/79, decizia de inadmisibilitate din 1982). Astfel, s-a constatat că prin sine aplicarea schemei de vaccinare voluntară nu constituie interferență în sfera dreptului la „viață privată” (a se vedea *Fay Godfrey* pre-citat). Totodată, nici în sfera protecției acordate de dreptul la „integritate fizică” o vaccinare voluntară nu poate fi inclusă ca o interferență inadmisibilă, din momentul în care statele au obligații pozitive de a proteja viața și sănătatea persoanelor și în acest caz interesul public poate prevala celui privat (a se vedea *Asociația de părinți X*, pre-citat).

În contextul celor expuse, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului recomandă tuturor actorilor responsabili să asigure interesul superior al copilului:

- Ministerului Educației, Culturii și Cercetării asigurarea respectării dreptului la educație a copiilor nevaccinați prin aplicarea formelor alternative de educație;
- Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale să intensifice campaniile de promovare a imunizării, în scopul convingerii părinților asupra beneficiilor vaccinării;
- Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale prin instituțiile de resort subordonate va asigura monitorizarea în perioadele pre și post vaccinare a copiilor;
- Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale va fortifica mecanismul de informare a populației astfel asigurând dreptul pacientului la informare, ce înseamnă informarea părinților și obținerea consimțământului acestora;
- Părinților copiilor care nu sunt vaccinați Ombudsmanul Copilului le reamintește despre obligația prioritară a acestora de a asigura dreptul copilului la sănătate și educație.